

CESTY

KRATŠÍ
I DELŠÍ

JOSEF A. FIRST

Prichart

poznámka

Cestky kratší a delší jsou knihou životopisných vzpomínek Josefa A. Firsta, jednoho z organizátorů woodcraftu v naší zemi. Po skončení I. světové války pracoval v organizaci YMCA, kde byl organizátorem a propagátorem řady sportů, volejbal, basketbal, softbal, lukostřelba, lyžování a hlavně pobyt v přírodě. Byl jedním z organizátorů pobytu E. T. Setona v Praze, spoluzakladatelem a dlouholetým ředitelem tábora YMCA Sázava. (viz kniha: Seton v Praze autora F. Kožíška, rok vydání 2006)

Opakovaně jsem dotazován na to, kdy a proč změnil dědeček své příjmení z Fürst na First. Když jsem se ho na to jako chlapec ptal, bylo mi vysvětleno, že po pádu Rakousko-Uherska si nechal příjmení počestit v roce 1923. Faktem je, že jsem se setkal s několika vzdálenými příbuznými s příjmením First a ti také tvrdili, že si jejich předci změnili svá příjmení v době 1. republiky.

Poděkování Ivanu Vápenkovi za pomoc při vydání vzpomínek mého dědečka. Poděkování patří i mojí manželce Gabriele za trpělivost a práci na redakci knihy.

Tomáš First, vnuk

The logo for Kameel Machart, featuring the name in a stylized, handwritten script.

heirs © 2011
cover © Kameel Machart, 2011
ISBN 978-80-87517-32-1

Věnováno památce
dvou Marií
– mé drahé matce
i mé nezapomenutelné
manželce.

autor

ŽIVOT *je cestou bojování*

ode dne početí

je slávy hledávání

i bolu dojetí

je lásky šepotáním

i pásem mnohých běd

je sladký vzpomínáním

i strastí mnohých let –

je jedněch zrození

a druhých umírání

je někdy radost

a jindy bědování

je k nebesům se upínání

i pekla objetí

je štěstím kolotáním

i zvratu běsnění –

je jara květ

i letních bouří hřmění

podzimu hojnost

i kruté zimy dění –

je loďkou nejistou
na moři lidských vášní
je hvězdou třpytivou
na nebes věčné pláni
je poutníkem on z Neznáma
a v Neznámo se vrací
u jedněch déle zůstává
u jiných hned se ztrácí
je u všech jako ptáci
již táhnou krajinou
a víc se nenavrací –
je zákon věčný pohybu
a nezná zastavení –
jsme částí jeho trvání
i článkem ve spojení –
necht' článek ten je přepevný
v tom vichřic rozběsnění
ať plodnou prací posvěcen
nevejde snadno v zapomnění!

slovo úvodem

Dlouho jsem neměl v úmyslu napsat něco ze svého života, i když to nebyl život ani lehký ani chudý na příhody. V mládí jsem se pokoušel o básně, později o povídky ze skutečných událostí, ze života, neboť jsem pracoval s mládeží a bylo jich zapotřebí. Psal jsem i sportovní a pedagogické příručky o nových odvětvích v tělovýchově, hlavně po první světové válce.

Čím více se prodlužoval můj život, tím více jsem měl a mám přátel nejen mezi těmi, kteří byli jako chlapci svěřeni do mé péče, ale i mezi těmi, které jsem potkal na svých cestách, na pracovištích i v okolí, kde jsem žil a žiji. V besedách s nimi u táborových ohňů, v milém prostředí domovů a při jiných příležitostech jsem vypravoval – stejně jako oni – o událostech, které jsem prožil.

Moje životní příhody, kořeněné často i humorem, je tak zaujaly, že mě žádali, abych je sepsal. A tak vznikly tyto „Cesty kratší i delší“.

Ke svému překvapení jsem shledal, že mi mozek dosud slušně pracuje a paměť nevymechává ani po třiaosmdesáti letech. Napsal jsem i několik básní. Snad si čtenáři některé z nich se zájmem přečtou.

Nezachytil jsem všechny své cesty do dalších zemí, kde se mi zolátní příhody nestaly. Při vyprávění o cestách životem jsem se držel skutečných zážitků.

Měl jsem v životě štěstí, že jsem potkal dvě bytosti, které sálaly optimismem a přitom se držely reality, které měly tvrdý a těžký život, hlavně strastné mládí – tak jako já. A přesto ani v nejtěžších chvílích života neztrácely ani naději ani humor ani statečnost. Byla to má matka a byla to má žena ... „neboť ženu statečnou kdo nalezne – nad perly je cena její.“

Jim vděčím za mnohé – i za to, že jsem mohl napsat v tak pozdním věku vzpomínky na část cest ve svém životě.

J. A. First, Praha 1977

I.

CESTA DO ŽIVOTA

Na tu první si nepamatuji. V době mého narození, před koncem století, byly prý kolem mne samé ženské, samé prací utvrdlé ruce mi pomáhaly na svět. Snad byli už tenkrát i lékaři – porodníci, ale ti do chudých obydlí nechodili.

A tak díky ženám jsem se bez problémů dostal na svět a měl se čile k životu – jak mi později sdělovala matka. Otce jsem blíž nikdy nepoznal. Zemřel po velké povodni v roce 1897, když zachraňoval z hučících vod vzduté Skalice kozy, drůbež a věci, které se daly zachránit. Měli jsme domek na samém břehu a tak nás velká voda, valící se z brdských lesů od Rožmitálu, obvykle navštívila nejen na dvorku, ale i v „cimře“, kde jsme spali.

Píše se rok 1897. Je ještě předjaří. Kdosi velký mě tiskne v náručí a utíká se mnou do podstřeší. Musí se už šplouchat vodou, stejně jako ostatní, kteří do pokojíku v podstřeší utíkají. Z ulice u vody je slyšet zoufalé volání. Oknem vikýře u schodů vidím muže na koni; volá cosi o velké vodě a ujíždí dál. Tak tenkrát ohlašovali nebezpečí povodně – telefonem by to asi nedošlo a ani asi nevedl do všech míst u vody, kde bydleli lidé, kteří přes všechna nebezpečí z povodní, na řece stále lpěli a lpí. To jsem poznal ovšem až později. Rčení, že řeka někdy vezme a někdy dá a že je spojkou se širým světem, platilo od nepaměti a platí stále.

Ten, který mě nese, pokládá na postel a mizí ve dveřích, dál se rvát s dravým živlem, který ho připravil o život, byl můj otec – více jsem ho nikdy nespatriil a jen v souvislosti s tou hroznou povodní se mi zjevuje jeho obraz; milá tvář s plnovousem, který mě trochu škrábal na tváři. Je mi v té době dva a půl roku a začínám teprve poněkud chápat souvislosti věcí kolem sebe. Ale na to setkání s otcem za té hrozná povodně jsem nikdy nezapomněl. Zemřel nedlouho po té povodni. Studená voda povodní

Rodný dům, Břežnice 119

vzedmuté řeky, do níž musel, vyvolala zápal plic a jelikož měl v sobě zárodek souchotin, které získal patrně ve Vídni, když tam pracoval jako ševcovský dělník – to vše urychlilo jeho odchod ze světa. Neměl jsem nikdy ani jeho obrázek. Nebylo v té době mnoho fotografů – a pokud byli, prostí lidé na ně neměli peníze a fotografii pokládali za luxus.

Týž rok jsem mohl mít cestu na věčnost. V březnickém parku prodávala obec díly trávy. Matka si jeden koupila. O dva roky starší sestra mě měla hlídat – ale nehlídala, neboť jsem se sám vydal na cestu objevů k řece, která mě na jaře připravila o otce. Voda mě vždy lákala, jako láká všechny – děti i dospělé. Při svém

průzkumu jsem do ní spadl a nebýt našeho psíka, který mě z ní tahal – asi bych už tehdy skončil svou životní cestu. Niž života se snadno přetrhne. Voda si odnepaměti vybírá své oběti – hlavně mezi neopatrnými dětmi.

Dodnes nevím, topil-li jsem se ještě ve Vlčavce, nebo už ve Skalici, nebo v každé napůl. Tam v těch místech totiž naše říčka ztrácela své jméno Vlčavka. Z důvodů mě i jiným neznámých ji překřtili pak na Skalici.

Po smrti otce měla matka těžký život. Musela se ohánět, jak se dalo – a někdy i odhánět nápadníky. Měli zájem nejen o mladou, hezkou vdovu, ale i domek. Pět let se bránila, až podlehla. Vdala se znovu za ševce, asi aby se využil ševcovský „verpánek a potěh“, šídla a kopyta. Byl to největší omyl v jejím trudném životě. My děti jsme na tento omyl také doplatily. Dokud byla vdovou, chodila po posluhách a život nám plynul celkem dobře. Ze čtyř dětí prvního manželství zbyli jsme už jen dva – starší sestra a já. Matka před odchodem z domu vždy schovala sirky, zamkla nás - a my jsme měli svobodný, podle nás krásný život. Vymýšleli jsme všechno možné, od tunelů v peřinách až do lezení po nábytku a do oken a padání z nich. O našich výpravách svědčila mnohá boule, někdy i poranění. Matka nás za nic nikdy netloukla, jen někdy zaplakala, když už toho bylo moc. Sestra i já jsme pak šli „do sebe“ a poslechli, jen abychom neviděli maminku plakat. Její pláč pomáhal víc než bití, nebo jen „kázání“. Ostatně na obojí neměla matka ani povahu ani čas. Často si myslím, že ta krásná léta dětské svobody a samostatného jednání, touha po vyniknutí jednoho nad druhým, po zalíbení se matce, aby neplakala, měla velký a dobrý vliv na celý pozdější život.

Ale nic netrvá věčně. S příchodem otčima do naší rodiny se všechno radikálně změnilo. Byl celý den doma, nutil nás, abychom poslouchali jen jeho, bil nás pro každé neuposlechnutí nebo za nějaká dětská provinění. Prostě podle tehdejšího mravního kódu, byl on jako muž vládcem rodiny. A ve všem chtěl mít navrch. Byla to pro nás hrozná doba. Nejen ztráta svobody, ale nečekaná tyranie. Ještě, že jsme už oba chodili do školy. Tam byl pro nás nový svět objevů a poznání. Byla to pro nás kompenzace za hrůzu, již jsme doma za nepřítomnosti matky museli procházet. Vrhli jsme se do učební látky a oba byli za nedlouho

mezi prvními. Na konci roku jsme obvykle měli nejen dobré vysvědčení, ale dostávali i zvláštní, modré, průsvitné diplomy, na nichž bylo zlatým písmem psáno: „Za dobrý prospěch ve všech předmětech...“ a ještě dalšími slovy pochvala. Dlouhá léta jsem si ty modré průsvitné diplomky schovával, až jsem o ně přišel při požáru bytu za druhé světové války.

Nevím, snad matka doufala, že si provdáním polepší. Ale opak se stal pravdou. Nesmírně si zhoršila život. Musela-li dříve posluhami žít sebe a nás dva, musela nyní žít i otčíma. Kde mohl, tam se práci vyhýbal, objednávky bot i jejich nepatrné opravy odkládal, ztrácel tím zákazníky a byl pak nucen pracovat u kamaráda Štola na obuvi pro „jarmarky“. Tam si ho druzí dobírali tak, že se stal na matku žárlivým; začal ji tlouci, hlavně v noci. Ve své nepatrné inteligenci nechápal vtipy jako takové, bral je za „bernou minci“ a bylo-li doma po jeho příchodu do rodiny „předpekli“, bylo tam nyní opravdové peklo, častý pláč matky nejen od bolesti z utržených ran, ale hlavně od nespravedlivého obviňování.

Trvalo to léta. Často jsem musel běžet pro „kmotříčka“, aby otčímu domluvil. U „kmotříčka“ moje matka vyrostla, neboť byla neteří jeho manželky. Ta se za ní styděla a udělala z ní „popelku“, protože matka byla nemanželským dítětem její sestry. Její sestra zemřela těsně po rakousko-pruské válce v roce 1866 na cholery. Moje matka, v té době dítě jen několikaměsíční, zůstala na živu vedle mrtvé matky v Jilské ulici na Starém Městě. Její otec, dříve než si mohl mou babičku vzít, padl ve válce, kdesi u Sadové.

Stigma být nemanželským dítětem bylo tehdy jedno z největších provinění. Šlo s dítětem po celý život, i když to odporovalo veškeré logice a zdravému rozumu. Ačkoli nemanželské dítě za svůj původ nemohlo, muselo za něj trpět. Přes halasně hlásanou rovnost všech lidí před Bohem – byla praxe jiná, i u nejbližších příbuzných. A tak to matka měla „na talíři“ u své vlastní tety denně, že je „panchartem“. Strýc byl opačného smýšlení, ale v rodině vládla jeho manželka a podle ní to muselo jít. Měla tři dcery; Marii, Annu a Julii. V pohádce o Popelce figurují dcery macechy jako zlé a tyranické ženy. Ale tyhle byly opakem. Byly matce dobrými družkami. Byly téměř stejného věku a pomáhaly jí, kde mohly. Vždy ji měly víc za sestru než za cokoli jiného, ať

to bylo jejich matce vhod nebo ne. A takové byly po celý svůj život, hlavně Anna a Julie. Za první světové války to matce nejvíce pomohlo.

Kmotříček byl krásný, velký muž, vzorný šafář na panství kolovratském v Březnici – a dobrák od kosti. Vždy jsem si přál, aby spráskal otčima. A když jsem ho vodíval k nám matce ku pomoci, nikdy jsem neopomněl ho k tomu povzbudit. Ale velcí a silní lidé jsou obvykle už od přírody dobráci. Zdá se, že to příroda rozumně upravila – neboť kdyby byli při své síle a velikosti zlí a suroví – zle by bylo pro ty malé. Škoda, že není tato rovnice i mezi státy a národy.

A tak kmotříček otčimu dobrácky domluvil, ten se jen otrásl a zanedlouho týral zas nejen matku, ale i nás. Když jsem později studoval na vysoké škole psychologii, viděl jsem, že se stal sadistou par excellence. U mužů se někdy stává, že to, co je po dávných předcích zděděné působením prostředí zvláště silně vynikne a stane se motivem jejich života. Hlavně u primitivních typů lidí, kteří měří život jen pudy a nikoli logikou. Mě měl otčím zvláště na mušce. Jakmile jsem něco provedl nebo se zpozdil ze školy a nehnal hned husy a kozy na pastvu, hned mě seřezal potěhem nebo nechal klečet na hrachu. Pokud jsem byl malý, snašel jsem to hrdinně. Jako snad na celém světě i u nás byli nám klukům vzorem Indiáni, hlavně Vinnetou. Nikomu jsem si nestěžoval, hlavně matce ne. Báł jsem se, že by ublížil i jí, kdyby se mě zastala. Ale s přibývajícím věkem jsem uvažoval: „Něco musím udělat – hlavně, aby už matku nebil.“ A to se jednoho dne stalo. O tom však později. Jako všichni sadisté, byl i otčím zbabělec. Silnějších se báł, slabší týral. Brzy jsem se o tom přesvědčil. Bylo to skoro jak vystřižené z Cliftonek, které jsem horlivě čítal. Stala se mu i nám historka téměř detektivní. Tady je:

Byl takový deštivý den, že by do něho ani psa nevyhnal. Pak se strhl hrozný vítr, ale až večer. V oboře za řekou praskaly staleté lípy a my jsme byli rádi, že do toho nečasů nemusíme. Všichni jsme už spali, když asi tak kolem půlnoci se ozvalo tukaní na okno. Pak někdo bral důrazně za domovní dveře. Měli jsme domek v těsné uličce, pod ní byla jen řeka – soused žádný.

„Kdo je? Co chcete?“ volal otčím. Měl dojem, že někde hoří a že on jako hasič má jít hasit, že je poplach.

„Otevřete – ale rychle – jinak vyrazíme dveře“ – ozvalo se přidušeným hlasem. My děti se začaly klepat strachy – a stejně i matka s otčímem. Pak si matka dodala odvahy a šla otevřít. Otčím zůstal „hrdinně“ v posteli.

Do síně vnikl velký, svalnatý chlap, odstrčil matku a hnal si to do světnice. Měli jsme jen jednu. V té se ševcovalo, vařilo i spalo. Aspoň to bylo pohromadě.

„Nikdo z vás nesmí ven! A vy mistře k verpánku! Hned se dáte do práce! Tyhle boty mi podrazíte a dáte na ně podkůvky! Máte nějaké hotové boty? Dobře všechno zaplatíme!“ Přitáhl si židli a choval se jako doma.

„V noci dělat nemůžu – udělám to zítra,“ odvětil otčím. Byl dost tlustý a strachy se potil.

„To uděláte hned! Nemáte na vybranou! Rozmyslete si to, ale rychle! Zaplatíme víc než dobře...“ Na to vytáhl jakousi bouchačku a položil si ji na kolena.

To vypadalo zajímavě. Byl jsem už o přepadení informován z Cliftonek a Bufalobillek. Hrozně mě zajímalo, co bude dál. Vypadalo to na lupiče – jen s tím rozdílem, že tihle chtěli za přepadení zaplatit. Vylezl jsem a že jako musím na záchod.

„Plav“ – řekl chlap, „ale nesnaž se utéct!“ Přitom se uškříbl. Samozřejmě, že jsem chtěl jít pro nějakou pomoc, nebo aspoň udělat poplach. Ve druhém domku od nás bydlel velký, silný železničář Fröhlich a proti němu byla dílna, kde spali dva tovaryši. Jen jsem vystrčil hlavu ze dveří, už mě lapla ve tmě silná ruka, vhodila mě zpátky dovnitř a přirazila domovní dveře. Tma byla víc než černá, vítr skučel a tak jsem tu ruku víc cítil než viděl. „Vida, mají stráž! Jsou to lupiči!“ – říkám si jen pro sebe. Kdo jiný by navštěvoval lidi v noční době.

„Ven se mami nemůže, je tam někdo a hlídá nás!“ Starost padla na nás všechny. Sestra a malí bráchové začali plakat.

„Paní, utište ty děti! Nic se jim nestane! Ať je ticho co největší. A vy mistře se dejte do práce! Tolik co dnes, si za pár hodin sotva kdy vyděláte!“

Otčím poslechl a dal se do práce. Chlap ho stále nutil ku spěchu. Prohlížel si celou světnici a jeho zrak spočinul na nových perkách. Ty byly tenkrát v módě.

„Co tohle? Koupím ty boty – dejte je sem!“ To je ale už měl v ruce a zkoušel je na nohy. Byly mu trochu malé, tak vyšel ven. „Nedá se nic dělat!“ šeptala matka. „Udělej jim, co chtějí – buď jsou to blázni nebo zloději! Odporovat se nedá těm ani těm!“

„Mami, to jsou určitě lupiči. Já vylezu oknem na dvorek a přivolám pomoc!“ Přes velký strach jsem se k tomu chystal. Dřív než mě mohla matka chytit, abych to nedělal, objevila se i v okně do dvorka zamračená, hrozná tvář dalšího chlapa. „Lehni si, Pepo! Nikam nepůjdeš! Táta jim ty boty udělá a oni se ztratí!“

„Zmizíme, matko, dřív, než si myslíte! Ještě podrazíte a okovate další boty a to bude stačit! Ale rychle – každé minuty je škoda!“ – vpadl do našeho hovoru chlap, který se vracel zvenku. Byl asi vůdcem celé bandy. Současně se v obou z oken objevila další ponurá tvář, matně osvětlená petrolejkou na ševcovském stolku.

Usnout jsme z toho ze všeho nemohli. Byli jsme se sestrou hrozně zvědaví, jak to dopadne – jen malí bráchové už zas spali. Matka musela vařit pro nenadálé hosty „bryndu“. Muž s pistolí ji nosil těm, co byli venku.

„Proč je nepozvete dovnitř, proč tam mají být v tom chladu a dešti?“ domlouvala mu matka.

„Čekají nás ještě horší věci – ten chlad, déšť a vítr jim moc neublíží.“ Jen to dořekl, sebral u dveří velké dřeváky a zas šel ven. Za chvíli se vrátil s párem dalších bot.

„Tyhle také upravíte – jen rychle, jen rychle!“ Otčíma jsem nikdy, ani potom, tak rychle dělat neviděl. Někdy museli zákazníci čekat na objednané věci až půl roku. Pot se z něj lil, strachem i pohybem a nakonec to zdolal. Ještě nebyli ani tři hodiny ráno a byl se vším hotov. Chlap zaplatil opravdu víc než trojnásobně toho, co si otčím za nová perka a opravy dalších bot řekl.

„Po tři dny budete hlídání! Nikoho neuvídíte, ale hlídka tu bude! Ať vás ani nenapadne někomu se o naší návštěvě zmínit. Špatně by to s vámi dopadlo!“ Zašermoval revolverem a vyšel ven. Tváře z oken zmizely. A my jsme si oddychli, i když se objevila radost nad tak dobrým výdělkem.

Matka rychle zamkla domovní dveře, pokřižovala se a když si všimla, že nespím, pohládila mě.

„Mami, jsou to určitě lupiči. Někde něco provedli. Chtějí zmást stopy!“

„Spi, Pepo – my se do toho míchat nebudem. Nikdo z nás se nesmí o tom nikde a nikomu zmínit! Chtěli práci a zaplatili za ni; tím je to pro nás vyřízeno. Třeba to ani lupiči nejsou, jen musí utíkat. Víš, co od nás utíká před vojnou mladíků z Rakouska ven za hranice.“

Přešlo několik měsíců – asi tak půl roku. Jednoho dne přinesl listonoš psaní z Ameriky. V něm bylo poděkování těch nočních návštěvníků – zcela krátké:

„Vaše úprava bot nám velmi pomohla – děkujeme srdečně.“ A čtyři podpisy pod tím. Nikdy už nic dalšího nedošlo. Jen jsme vzpomínali, že se ve dnech kolem té noční návštěvy stala velká loupež na arcibiskupském panství v sousedním Rožmitále. Matka k tomu jen poznamenala: „Chudáka neokradli – každý ví, jak je arcibiskup zazobanej a ti, co mu to vedou, také nejchudší nejsou.“

Tahle nečekaná noční návštěva a s ní související peněžní výdělek otupily trochu otčímův sadismus. Dovtípil se, že by měl potíže s četníky a docela mě prosil, abych o celé věci pomlčel. Nějaký čas byl docela slušný. Ani mě nenapadlo o věci někde hovořit. Byl jsem si vědom následků a pomstychtivý jsem nikdy nebyl. Otčím udělal neodkladnou práci někomu, kdo to nutně potřeboval a kdo za to dobře zaplatil. Věděl jsem, jak těžce musí matka pracovat, aby nás a jeho uživila. Chtěl jsem jí také pomoci a právě jsem se chtěl vydat na...

Obchodní cesty.

Tenkrát v mládí, stejně jako po celý život (a i teď ve vysokém stáří) jsem měl radost, mohl-li jsem být druhým prospěšný. A tak jako myslící kluk jsem spekuloval, jak pomoci matce v jejím těžkém životě. Nemohl jsem za ní v osmi letech ani prát prádlo, ani dělat posluhy po domech. Ale přišel jsem přece na to – jak. V Březnici bylo několik kanálů – všechny ústily do řeky. Po každém větším dešti z nich vyplavala spousta věcí, hlavně kosti, staré železo a jiné odpadky, co tam lidé naházeli. Nedalo mi moc práce zjistit, že starý Lurie v Lokšánech (kdysi březnické židovské ghetto), dává za 1 kg morkových a jiných tvrdých kostí 3 krejcarsy (dále jen kr.), železník Karas za podřadné železo 2 kr.

a za litinu 3 kr. Vybuďoval jsem si úplný sběr a stal se vážným konkurentem několika osob, kteří to už dělali. Ale v řece, mělké a široce rozlité, bylo dost harampádí pro všechny. Řeka Skalice byla plná ryb a tu byla další možnost, jednak zlepšit sporý jídelní lístek doma, jednak větší ryby prodat. Ty ode mě kupoval hlavně Karas, a to nejen staré železo. Na udici se jich moc nechytlo a lístek stál dvě koruny. Jak na to? Když jsem už měl ze železa a kostí menší kapitál, koupil jsem si od ředitele panství Nevrlý rybářský lístek. Měl asi „malý“ plat, a tak se přižívoval tím, že si zmonopolizoval právo rybolovu nejen v březnickém úseku řeky, ale ve všech katastrech dalších, kde měl vliv. A toho měl dost.

Nezbylo než se s tím smířit. A tak jsme ve dne chytali ryby „úředně“ na udici, v noci do „kesírku“ nebo „saku“. V tom jsem nebyl otčímem rušen. Rád jedl ryby (a ovšem nejen ty) a já jich začal dost dodávat. Ale pomoci mi nikdy nešel, jak se setmělo, už se bál jít ven. Ani jsem o to nestál. Plavat neuměl a při nočních lovech se muselo plavat i potápět – hlavně se však nebát. S Vendou Bandůrů jsem měl spolek na život i na smrt. Proti Kropšovic zahradě byla řeka přehrazena kamenným náspem, vybudovaným pradlenami. Byl v něm jen malý průtok, aby voda i za nízkého stavu proudila a v proudu se dalo máchat prádlo. Toho jsme s Vendou využili. Když bylo sucho a mlynář Kott si „nadržoval“ vodu obvykle večer, hnaly si to ryby do hluboké vody u „Panské zahrady“. Stačilo jít za nimi a hnát je do „průtoku“, kde už jeden z nás čekal buď s kesírkem, nebo s pytle, po čase i se sakem. Šli jsme vždy až za úplné tmy. Moc se nám nechtělo, bylo to „pytlačení“, ale jíst se chtělo a peněz ani u nás, ani v rodině Vendy moc nebylo. Také jsme to nedělali denně. Něco jsme z lovu donesli domů, něco schovali do bedny s otvory, zatížené v tůni u skály u zdi panské obory. Tam nikdo nešel, skála a zeď tomu bránily a tůně se každý bál. My s Vendou také – nakonec jsme ji měli docela rádi. Naše tajemství nevyzradila. Stejně jsme toho museli po čase nechat. Vendův otec se stal „šlachteckým“ na nových jatkách a Venda ryby nepotřeboval, měl teď masa doma dost. Zhaslo noční pytlačení, zbyl jen lov na udici, ale i ten se vyplatil. Štik, velkých okounů, línů, kapříků, tloušťů a bělic bylo v řece dost a rybářů bylo jen poskrovnu. Myslím těch svátečních. Ostatně tloušťů a bělic bylo i u našeho domku, kde ústil do řeky

jeden z městských kanálů, celá mračna. Tísnily se před kanálem o každé sousto. Nedbaly na okolí a byl-li mezi ně hozen větší kámen, vždy jich několik zasáhl – právě tak na večeri. Jen jsem mrtvé sebral a vylezl z vody, už se houfně zas cpaly k ústí kanálu a lov úderem se opakoval. Nebyly velké a tak je maminka upekla do zlatova – schrupli jsme je i s kostmi.

Potom jsem sehnal zas partnera, Pepíka Hlaváčů. Plavat moc neuměl, ale znal jiný lepší způsob. Březnicko svými toky spadá už do jihočeské oblasti a Vlčavka překřtěná od Březnice na Skalici, napájela nebo byla napájena, řadou rybníků. Bylo jich víc než dost a z každého byl odtok. To byla země „nikoho“. Stačilo přijít na podzim s vidlemi, „vypůjčit“ si z polí trochu sedláky rozvezeného hnoje, ucpat jím strouhu nahoře a jít vylovit z tůňky. V každé z nich byly ryby, kapři i štiky, okouni i úhoři. Než nadržaná voda prorazila hnojovou přehradu, už byla tůňka vylovena. Dobře se chytalo i pod mlýnskými koly – kde to ovšem „pan otec“ dovolil. „Pan otec“ ze Simínova mlýna se s námi dělil vždy napůl. „Zastavil vodu“, my jsme skočili pod kolo (brr jak tam byla studená voda – i v létě!) a už bylo pár línů, někdy i úhořů. I raky jsme stačili vybrat z jejich úkrytů.

Tyhle obchodně – rybářské cesty jsem mohl provádět jen v létě – na zimu jsem se musel poohlédnout po trvalejším zdroji příjmů. Už ve třetí třídě jsem se ucházel o pěvecké stipendium na kůru březnického kostela. Bylo za to 25 zl. ročně. Nadaci na to založil neslavně známý Přibík Jeníček z Újezda, pán březnického panství a žalobce proti mučedníkům, popraveným 21. června 1621 na Staroměstském náměstí. Asi ho hryzlo svědomí, když celý jeho rod vymřel a on se musel dívat do hrobu všem svým šestnácti dětem, které přežil. Proto asi ta nadace! Ale já to tenkrát nevěděl, já to stipendium potřeboval. U první pěvecké zkoušky jsem „prolít“. U druhé se mě i matky zželelo přisedícím a tak jsem prošel. Mou povinností bylo zpívat denně na ranní, v neděli na deváté a týž den odpoledne na požehnání, někdy i o pohřbech. Dokud stipendisty vedl řídící Zíka a učitel Port, ještě to šlo. Pak šli oba do penze a z Prahy dostal místo regenschoriho mistr Straube. Ten nás všechny prověřil znovu a já „propadl“. Nepřišel jsem sice o nadaci, ale musel většinou šlapat měchy u velikých varhan – zpívat jsem směl jen někdy, hlavně v neděli

„o deváté“. Tam nebylo co zkazit, zpíval unissimo celý kostel. Na tom jsem vybudoval další obchodní podnikání. Stejně už jsem znal z dějepisu, kdo nadaci založil a moc mi to netěšilo pobírat jí od zrádce české věci. To šlapání měchů se mě jednou velmi vyplatilo. Dva museli vždy šlapat – na jednoho to bylo moc. A tak jsem si přizval kamaráda Standu, který do sboru nepatřil, ale chtěl vidět veliké varhany zblízka. Když byl konec mše, vlezli jsme, jsouce zvědavi, za velké měchy, tápali po tmě a narazili na spoustu staré omítky. Jak jsme pod ní hráblí, vylovili jsme mnoho měďáků. Na světle jsme zjistili, že jde o samé jedno – a dvoukrejcare, ještě z doby Marie Terezie, ale i o novější, ještě stále platící. Nevěřili jsme svým očím nad tím pokladem. Později jsem se dozvěděl, že je tam házeli hostující zpěváci slavných Rybových mší – aby se zas vrátili. Ty ještě platící jsme si nechali, ty museální jsme dali do školního musea. Tento nález značně zvětšil můj kapitál – mohl jsem „půjčit“ matce, když byla v „úzkých“. Vracet mi to nemohla a ani jsem to nežádal. Měl jsem hroznou radost, že jí mohu usnadnit život.

Když už jsem vyprávěl o rybím pytláctví, nemohu vynechat pytláctví honební. Ještě než jsem se narodil, přešlo nějakým sňatkem březnické panství na maďarské Palfyovce. Ti byli pravým opakem Kolovratů. Nikomu nic nedali, spíše každého, kdo u nich dělal, vykořisťovali. O zajíce nouze nebyla a klukům se leccos prominulo. Nemyslím ze strany hrabat. Ale lidé je jako cizince neměli v lásce a byli po většině rádi, když je někdo vzal „na hůl“. Na jaře jsme číhali v remízích, když vrány honily zajíce. Vyklovávaly jim v běhu i za letu oči a pak zajíce roztrhaly, nejvíce ovšem vnitřnosti. Než to mohly udělat, zahnali jsme je od oslepeného zajíce. Toho jsme utloukli a byla dobrá pečeně. Někdy, když bylo vran moc, hlavně na otevřeném poli, vrány kořist nedaly a utéci jsme museli my, malí kluci. Oči jsme měli jen jedny a vran bylo mnohdy na sta. To se lépe chytali divocí králíci, i když umějí bleskově utíkat. Jejich hrozný nepřítel je hranostaj. Skočí králíkovi na hřbet, nakousne krční tepnu a králík za divokého pištění lítá, často jen dokola. Stačilo odehnat hranostaje, doťuknout králíka a bylo zas velmi dobré maso. Když už jsem se učil „černé řemeslo“, pořídil jsem si rozkládací flobertku – ručnici 9mm. Skoro malý kanon! Pak bylo třeba zjistit, kdy půjde

hajný Chmelík hrát do hospody „Na růžku“ mariáš. Obvykle to bylo každou neděli od 14.00 do 19.00. Zmizet za město, zalehnout do stohu u rybníka „Radeňáku“, připravit flobertku a čekat – to patřilo k věci. Nikdo, hlavně v zimě do těch pustých míst nechodil. A tak se někdy zajíc dostal, někdy ne. Doma ovšem nesměli vědět, jak jsem k zajíci přišel. Musel jsem zalhat, že jsem ho našel zastřeleného v křoví. Protože i mimo „honů“ hajní museli lovit pro panskou kuchyni, postřelený a zaběhnutý zajíc nebyl vzácností.

Jednou jsem si koupil buď vlhké patrony nebo měl kohoutek pušky už krátký „šteft“. Rána prostě vyšla až při druhém cvaknutí. Musel jsem proto patrony „nastřelovat“. Dělal jsem to tak, že jsem sklonil hlaveň dolů a stíkl kohoutek. Jednou, co čert nechtěl, vyšla rána hned napoprvé, kulka prolítla botou, poranila palec a uvízla v podrážce. Doma bylo vyšetřování, jak kvůli díře v botě, tak kvůli raněné noze. Matka uhodla, jak ty zajíce „nalézám“. Flintu jsem jí musel vydat. Dlouho mi domlouvala, líčila co všechno čeká pytláka. Musel jsem jí slíbit, že už pytláčit nebudu. Slib jsem dodržel – i když to bylo jedno z nejtěžších rozhodnutí v životě. Lovecká vášeň se nedá jen tak odhodit. Když jsem byl ještě malý, matka se sama dopustila pytláctví. Okopávala na našem malém poli u lesa brambory a narazila na spícího zajíce. Ťuknout ho motýčkou, dát do nůše a na něj trávu – bylo dílem několika vteřin. Pak hajdy se mnou domů. Museli jsme kolem hájovny. Hrozně jsme se báli, nemá-li hajný puštěného psa, aby zajíce neucítil. Neměl. A tak jsme dorazili šťastně domů. Matka dala nůši doprostřed „cimry“ a slavnostně vytáhla zajíce. Oba malí bráchové ho začali hladit. Neměli to dělat. Hlazení a teplo v místnosti přivedly to dítě divočiny k sobě. Chvilku lítal po světnici a za ním náš kocour. Pak vylít oknem ven a nám zůstal jen řinkot skla a díra v okně. To byl první a poslední pytlácký čin maminky. Plakala a bědovala, ale pak se smála s námi se všemi. Od této zkušenosti nevěřím, že střepy přinášejí štěstí. Asi jen výrobčům, aby toho víc prodali.

Pytlačení bylo tenkrát nejen vášní, ale i potřebou zlepšit si beztak hubený jídelní lístek. Kolem byly brdské lesy – v nich i na polích měli právo honitby jen „páni“. Zvěře všude dost, jak v lesích arcibiskupských, palfyovských nebo ostatních. Hajní se